

Gemensamt uttalande för grundlagsskydd av högre utbildning och lärosätenas autonomi

Fri akademi, fria domstolar, fri konst och fri press är alla grundstenar i upprätthållandet av demokrati och värnandet av mänskliga rättigheter. Varken dagspolitik, intressegrupperingar eller trollfabriker ska styra vad som får forskas på eller undervisas om vid våra lärosäten.

Universitet och högskolor håller emot populism, faktaresistens och konspirationsteorier samt fungerar som ett bålverk mot en ökad polarisering och förenkling i samhällsdebatten. Vetenskap och faktabaserad kunskap är ett centralt fundament för vår demokrati, för mångfalden och de mänskliga rättigheterna. Akademisk frihet är en förutsättning för att lärosäten ska kunna utföra sitt uppdrag med kvalitet och trovärdighet. Akademisk frihet består av många olika delar som tillsammans skapar en grundläggande förutsättning för universitet och högskolor. Kärnan består av forskningens- och utbildningens frihet samt organisatorisk autonomi. Lärosätenas autonomi kan bidra till att tillförsäkra att forskningen och utbildningen i praktiken kan vara fri från olämplig styrning.

Den akademiska friheten är nu inskriven i högskolelagen. Lärosätena har i uppdrag att prioritera och värna en kultur som tillåter fritt kunskapssökande och kunskapsspridning. Det är bra, men det räcker inte. Lärosätena kan inte på egen hand garantera och skydda lärare och forskares möjlighet till kunskapsspridning. Regering och riksdag måste även tillförsäkra rätten för lärare och forskare att i media, i klassrummet och i det offentliga samtalet lyfta fram alla former av fakta och vetenskapligt förankrad kunskap. Denna rätt behöver värnas och skyddas genom grundlagen.

I syfte att säkra akademisk frihet och en stabil och långsiktig demokrati har Sveriges förenade studentkårer (SFS), Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och Sveriges universitetslärare och forskare (SULF) beslutat att gemensamt arbeta för att få till en ändring i grundlagen.

Förslag till komplettering i regeringsformen

Regeringsformen, som idag omfattar bestämmelser om att det allmänna ska svara för att högre utbildning finns samt att forskningens frihet är skyddad (RF 2 kap 18§), bör kompletteras med följande inriktning:

- En allmän princip om den akademiska friheten, till exempel: "Den akademiska friheten ska skyddas, värnas och främjas."

- Ett tillägg för att skydda också den högre utbildningen och lärosätenas autonomi, till exempel: "Forskningens och den högre utbildningens frihet och lärosätens rätt till självbestämmande är skyddad enligt bestämmelser som meddelas i lag."

Högskolelagen och annan reglering behöver anpassas. Högskolelagens första kapitel behöver exempelvis kompletteras med formuleringar om lärosätenas rätt till autonomi samt att utbildningens upplägg, innehåll och genomförande fritt kan väljas utan extern påverkan.

Stockholm den 2 mars 2023

Linn Svärd
Ordförande SFS

Hans Adolfsson
Ordförande SUHF

Sanna Wolk
Förbundsordförande SULF